
TRANSCRIPT

4 MEI 2023
ZOLA WESTERHOF
zola-westerhof.com

Naar de Oost

De gebeurtenissen in deze podcast zijn gebaseerd op ware gebeurtenissen. Mocht je hier meer over willen weten. Verwijs ik je graag door naar de shownotes of kijk op mijn website: zola-westerhof.com. Veel plezier met luisteren!

Cello muziek, strijkt langzaam verschillende tonen. Alsof zand langzaam tussen je vingers wegglijdt, dromerig.

Zola:

Soms kom je in een land, waar je nog nooit bent geweest.

Waar je je gelijk thuis voelt.

Dat je aankomt en er gelijk een deken van warmte over je heen valt.

Van 's ochtends wakker worden in je warme zachte bed. En dat de hele dag lang.

Waar je niet verkleumd als je in de regen blijft staan.

Waar je voeten worden verwarmd door de warme zee.

Stilte

Ik ben Zola. Ik ben 24 jaar oud en kom oorspronkelijk uit Groningen en ik woon nu in Arnhem. Ik zou mijzelf beschrijven met de zelfbedachte term:

Vulkanistisch.

Ik ben een kat uit de boom kijker en kan heel rustig zijn. Maar soms dan moet er iets uit en ben ik opeens heel gepassioneerd en druk over iets. Waarom en wanneer ik dat doe, dat ben ik nog aan het ontdekken.

Mijn favoriete nummer aller tijden is Heroes van David Bowie. Ik heb nu ook bijna hetzelfde kapsel als David Bowie.

(Overgang in audio)

De standaard van de fiets wordt opengeklapt, je hoort iemand lopen....

Ik was net afgestudeerd van de opleiding muziektheater. Ik was druk geweest met mijn studie en had nu eindelijk alle ruimte van de wereld. Voor mij lag een toekomst vol dromen, een zee van mogelijkheden en een kleine studieschuld van 25.000 euro. Dus om wat geld bij te verdienen en om de tijd te doden ging ik schoonmaken bij mijn opa en oma.

Geluid van deur die open en dicht gaat. Zola zegt Hoi, Oma zegt Hoi terug, dan gedempt gesprek verder...

Ik was daar in hun huis druk aan het schoonmaken. En mijn oma had mij de taak gegeven om de kast daar even op te ruimen. En toen vond ik daar:

Vooral heel veel medicijnen,

Spelletjes die we vroeger speelden, waarvan de helft al uit elkaar was gevallen,

Papier
Heel
Veel
Papier

En

Een brief!

Cello muziek, strijkt langzaam...

Zelfs mijn opa en oma wisten niet dat ze de brief hadden en van wie die was.

De brief was bruin, stond op uit elkaar vallen tot stof. En was lekker oudhollands geschreven, dus je kon niet meteen helemaal lezen wat er stond.

Wat we wel konden lezen was van wie deze brief was. Van Rie: mijn overgrootmoeder. De moeder van mijn opa. Ze woonde in Nederlands-Indië. Nederlands-Indië, het land dat nu een andere naam heeft:

Indonesië.

Gamelanorkest op de achtergrond....

Het prachtige land Indonesië.

Ik heb het geluk gehad dat ik daar met mijn ouders en mijn broertje naar toe ben geweest.

Het land waar

Als je het vliegtuig uitstapt er een deken van warmte over je heen valt. Het gevoel van 's ochtend wakker worden in je warme zachte bed onder je heerlijke warme deken. En dat de hele dag lang.

Het land waar je niet verkleumd als je uren in de regen staat.

Het land waar je zo de zee in kan stappen en waarbij het voelt alsof je in een warm bad gaat.

Het heerlijke eten: Gado gado, nasi goreng, sambal oelek, sajoer boontjes, kroepoek.

Maar ook van de hele dag klam aanvoelen van het zweet,

Onverwachte aardbevingen en je de hele dag insmeren met antimuggenspul om te voorkomen dat je knokkelkoorts krijgt.

Het is het mij allemaal waard.

Mijn liefde voor Indonesië is onbeschrijfelijk. Dit land voelt voor mij als een tweede thuis.

Maar ook in Indonesië zie je sporen van het koloniale verleden:

De mooi versierde huizen aan de drukke straten die, in opdracht van de Nederlanders, zijn gebouwd.

Een Indonesische man die in Jogjakarta trots vertelt over al die mooie Nederlandse huizen en die nog zo stevig staan.
Die huizen die waarschijnlijk de inheemse bevolking daar zwoegend en zwetend hebben gebouwd voor de buitenlanders.

Gamelanorkest gaat door en daaronder komen de klanken van een cello...

En een brief vinden die komt uit Nederlands-Indië?

Over mijn familie daar?

Over mijn opa?

Ik had gelijk de vraag in mijn hoofd. Was mijn familie “fout”? Hebben ze ook mensen uitgebuit. Dat was toen zo normaal.

Mijn opa vertelt nooit heel veel over wat hij in Nederlands-Indië heeft gedaan en over hoe hij daar woonde. Hij heeft daar tot zijn 12^e gewoond. Maar Rie, zijn moeder, die deze brief had geschreven, zal in deze brief vertellen over gebeurtenissen in Indonesië van tientallen jaren geleden.

Dan verwacht je een superspannende brief waarin er van alles gebeurt en nadat je die brief dan helemaal hebt uitgelezen is je hele leven niet meer zoals het was. In een klap totaal veranderd. De aarde is niet plat maar rond!

Ik hoopte met deze brief antwoorden te krijgen. Waarom ging ze naar de andere kant van de wereld?

Hoe was het leven daar als jonge Nederlandse vrouw?

Waarom wilde ze weer terug naar Nederland?

En wat maakt het dat ik zo van het land Indonesië houd?

Waarom voelt het voor mij als een tweede thuis?

En de verwachting was dat die antwoorden allemaal te vinden zijn in deze ene brief.
Gevonden in een kastje bij mijn opa en oma.

(Zola's stem gaat over in de stem van Rie)

Lieve ouders,

Zojuist uw brief ontvangen, hartelijk dank lieve moeder voor de portwissel.

Graag wil ik het heugelijke nieuws meegeven dat mijn zoon **Dirk-Harm** is geboren. Hij is een stevige jongen en een vrolijke baby. Hij heeft echt een Huiting gezichtje, bruine ogen en mijn neus krijgt hij ook. En hij weegt 9 pond!!

Hij is een flinke drinker dus ik denk dat ik over 3 maanden ga beginnen met wat kindermeel. Het lukt wel met de borstvoeding en ik eet genoeg bonensoep en spinaziewater om het bij te houden. Maar toch weet ik dat ik snel ga beginnen aan het kindermeel.

Ik ben ook heel erg blij dat Ansje nu een kleine broer heeft. Hopelijk kunnen ze over een paar jaar gezellig hier samen buiten spelen. Ze is altijd zo vrolijk en ze praat zo lief met Dickie.

Ik zal snel een paar kiekjes laten maken van ons gezin en meesturen met de post. Dan hebben jullie een mooi plaatje van ons.

Veel liefs hoor!

Het beste met Pa

En

De hartelijke groet aan allemaal.

Rie

De brief leek toch meer op een uitgebreid whatsapp bericht...

Wel een heel mooi Whatsapp-bericht:

De brief vertelde over de tijd van 24 februari 1940: de geboorte van mijn opa Dickie.

Helaas vond ik geen antwoorden op mijn vragen, maar gelukkig vond ik bij Ans, de zus van mijn opa, meer brieven. Zo maakte ik uiteindelijk deze podcast.

Want ik kreeg ik meer antwoorden op mijn vragen.

Waarom ging ze naar de oost?

Hoe leefde ze daar?

En waarom wilde ze terug?

En waarom voel ik mij zelf zo verbonden met het land?

Voordat ik verder ga wil ik je dit uitleggen:

De ouders van mijn opa zijn Rie en Eildert.

Rie en Eildert hebben elkaar ontmoet in Groningen.

De zus van Rie, tante Lien, was getrouwd met Nico, de broer van Eildert. Snap je het nog?

2 broers en 2 zussen. 'Nico en Eildert' en 'Lien en Rie'.

Nico en Lien waren al samen getrouwd en woonden op Java in de stad Buitenzorg. Eildert die ook op Java woonde kon door zijn verlof naar Nederland komen. Omdat Nico en Lien geen verlof kregen moest Eildert van Nico en Lien de groeten doen aan moeder Huiting.

Rie was bij haar moeder en zag in de deuropening Eildert staan.

Het was liefde op het eerste gezicht.

Ze heeft haar andere verloving en spaargeld achtergelaten en is binnen een paar maanden getrouwd en vertrokken naar Nederlands-Indië. Samen met Eildert.

Eildert werkte daar in het Koninklijk Nederlandsch-Indisch leger, ook wel bekend als het KNIL.

Het KNIL heeft veel betekent voor Nederlands-Indië.
Het heeft ervoor gezorgd dat het goed werd bewaakt en
Dat er nieuwe eilanden bijkwamen.
Nu kijken we hier gelukkig heel anders naar.
Want het KNIL heeft ook heel veel Indonesiërs vermoord en land afgepakt.

Rie was trots op Eildert en nu met hem getrouwd. Omdat ze was getrouwd hoefde ze daarna dus nooit meer te werken.

Ze hadden een fijn leven daar. Vaak moesten Rie en Eildert weer naar een andere plek verhuizen, omdat Eildert dan weer werd overgeplaatst. Maar zo konden ze ook heel veel van het land zien. Toen waren ze nog heel gelukkig samen.

(Cello muziek klinkt weer door, strijkt weer langzaam...)

Rie (vertelt met een vrolijke stem):

Beste ouders,

Als u deze brief ontvangt is Ansje net jarig. Ze wordt toch zo lief, en lopen dat ze kan, al helemaal alleen hoor!

Als ze jarig is, dan laten wij een paar grote foto's maken, en dan stuur ik die naar jullie op en dan geeft moeder haar wel een mooi plaatsje hé? Ans doet alles na, en roept tegen iedereen: dag, Het is werkelijk een echte schat.

Ik heb wat prachtige cadeaus gekregen van Lien en Nico. Een mooie Japon voor mijzelf en Ansje heeft een paar mooie broekjes en hemdjes gekregen. Lien zegt dat we naar buitenzorg moeten gaan en dat zij de reiskosten wel wil betalen. Maar ik vind het toch te ver. Het is een dag reizen van 7 uur 's Ochtens tot 7 uur 's avonds. En met een kind erbij is dat wel zwaar. Ansje heb ik nu net in de box neergelegd, maar ze blijft staan en zingen. En klapt tegelijk in haar handjes. Dat heeft Eildert haar geleerd. Hij is zo lief met Ansje. Als hij klaar is met werken en thuiskomt, loopt hij gelijk naar Ansje toe en vraagt daarna waar is mammie. We hebben nu ook een baboe erbij. Dat is een kindermisje. Het is fijn dat er iemand in huis is. Eildert zie ik nu zo weinig. Hij gaat 's avonds nu naar school. Dat is heel fijn want niet iedereen krijgt die kans. Er zijn veel jongens die ook volbloed Europese vrouwen hebben, die deze kans niet krijgen. Dus ik ben heel blij voor hem. Maar nu ben ik wel veel alleen thuis. Ik heb hier geen kennissen, dus ik blijf vaak alleen 's avonds. Ik word wel vaak gevraagd voor een zondag theedrinken met de vrouwen, maar daar wordt flink geroddeld, dus ik blijf liever thuis. Gelukkig kan ik wel fijn luisteren naar de radio en een boek lezen. En ik tennis ook nog wekelijks. Ik ben blij dat Eildert een kans heeft om hogerop te komen in het KNIL. Dat heeft hij na al die jaren dienst wel verdient. Het duurt nog maar 3 jaar en dan kunnen we weer met verlof naar Nederland. De tijd die vliegt voorbij.

De groeten en een dikke zoen Rie, Ansje en Eildert.

(Pianoklanken klinken, zijn middel tot lage akkoorden die worden neergelegd en langzaam doorklinken)

Zola:

Het ging dus voor zover allemaal goed daar. Rie en Eildert waren gelukkig en hadden Ans. Na Ans werd Kobi geboren die een hartaandoening had en na een jaar overleed. Dit was heel moeilijk en verdrietig voor Rie.

Gelukkig werd Rie opnieuw zwanger en werd Dickie geboren: mijn opa.

Ze hadden nu 2 gezonde kinderen, woonden in Medan op Sumatra en ze hadden een Baboe en een kokkie (waarvan ik niet zeker weet of ze deze mensen wel genoeg betaalden). Maar in ieder geval waren zij gelukkig.

In 1940 brak de oorlog in Nederland uit. Het was wel zo dat ze contact hadden met Nederland, maar de oorlog was voor hun ver weg. Rie werd, na Dickie, nog een keer zwanger.

Ondertussen werden er wel veel Duitsers en Japanners opgepakt in Nederlands-Indië, die gingen dan naar interneringskampen, maar het gewone leven ging voor Rie gewoon door.

Tot de aanval op Pearl Harbor.

(Korte nootjes van een piano over de cello en pianoklanken heen)

Ans (jonge meisjes stem):

Lieve papa,

Wanneer kom je naar huis?

Met mij gaat het goed. Ik speel veel met de baboe. Ze is heel lief voor mij.

Met Dickie en mama gaat het ook goed.

Ben je bezig met schieten?

Mama zegt dat je nu heel druk aan het werk bent.

Gisteravond moesten we weer in de schuilplaats. Ik was aan het slapen en toen maakte de baboe mij wakker. Ik dacht eerst dat jij weer thuis was, maar toen zei de baboe dat we weer moesten schuilen. Ik vind het heel stom, want het gebeurt steeds vaker dat de baboe mij wakker moet maken. Mama had met haar hele dikke buik Dickie op de arm. En samen

renden we naar de schuilplaats. We hebben toen daar heel erg lang gezeten. Ik viel in slaap en 's ochtends werd ik weer wakker. Ik zou het liefste weer je muziek horen. De volgende keer als we weer mogen schuilen kun je dan een liedje spelen?

Tot snel.

Veel kusjes

Ans.

Zola:

Door de aanval op Pearl Harbor had Nederland nu de oorlog verklaard aan Japan.

Eildert zat in het KNIL en werd overal naartoe gestuurd om te proberen iets te verdedigen maar Japan was veel sterker en binnen een paar maanden had Japan een groot deel van Azië en de eilanden van Nederlands-Indië.

Rie was ondertussen hoogzwanger van Harrie. Harrie werd geboren maar ditmaal met een keizersnede. Haar baarmoeder werd er toen ook gelijk uitgehaald. Dat was in die tijd heel normaal. Het was een zware operatie. De situatie met de Japanners stond toen op scherp, want de Japanners hadden al een aantal gebieden bezet. Gelukkig kon Rie nog wel in het ziekenhuis bevallen. En kon Eildert nog een keer op bezoek komen en wist hij dat hij een zoon had.

Rie:

Lieve Eildert,

Wat ben ik blij dat je onze lieve Harrie nog even hebt kunnen zien in het ziekenhuis. Met mij

Gaat het al een stuk beter.

Het is hier een en al chaos. De Jappen zijn hier ondertussen gekomen en houden hier alles achter slot en grendel. Gelukkig heeft dokter Messing mij nog een fles tonic gegeven en een pak sigaretten.

Hij zei: 'Als je zin hebt steek je maar eentje op. Maar die fles tonic moet je goed verstoppem. Anders pakken de Jappen die fles zo van je af.'

Ik weet niet hoelang ik hier nog moet blijven. Ik ben blij dat Dickie en Ans worden opgevangen door de Baboe. Maar als het kan wil ik zo snel mogelijk weer op mijn benen staan en met zijn allen naar huis. Ik weet niet waar je bent Eildert, maar ik hoop dat ze je niet te pakken krijgen.

Ik hoop dat ze ons hier vooral met rust laten. We hebben toch niks verkeerd gedaan?

Het zijn

Onzekere tijden.

Dat we dit nu eens meemaken.

Zola:

Dat ze dit nu eens meemaken. Niet veel later werd Eildert opgepakt en moest hij werken aan de Birma spoorlijn. Rie moest, nog herstellende, met de kinderen, naar een interneringskamp. Ook wel een Jappenkamp genoemd. Rie, Ans, Dickie en Harrie werden eerst geplaatst in een kamp vlak bij hun woonplaats Medan op Sumatra. Het kamp heette Poeloe Brayan.

Rie:

Lieve Eildert,

We zijn nu een paar weken in kamp Poeloe Brayan. Het is wel even anders dan ons eigen huis. We moesten afscheid nemen van de baboe. Ze hilde tranen met tuiten. Ans vond het verschrikkelijk en snapte niet zo goed wat er aan de hand was. Gelukkig zijn we nog samen. Ik ben zo trots op mijn drie kinderen en Harrie doet het zo goed. Hij wordt een sterke jongen, ik weet het zeker. En Ans is zo lief met haar broertjes.

Ans:

Er was eens een prinses die op reis ging. Ze woonde in een prachtig paleis met een papa en een mama en twee hele lieve broertjes. Op een dag toen de moesson al een paar dagen was begonnen, hoorde ze overal donder om haar koninkrijk heen. En toen kwamen de gemene Orang-Oetangs het paleis binnen stormen. Mama ging naar de orang-oetangs toe. Toen

kwam mama gelukkig terug naar de prinses en haar broertjes. We moeten onze spullen pakken en met zijn allen mee met de orang-oetangs.

Toen ze net wilden vertrekken bleef de baboe van de prinses staan. Want de baboe mocht niet mee. De prinses zwaaide naar de baboe en liep met haar mama en haar broertjes naar het treinstation. Mama was nog een beetje bleek, dus hielp de prinses met haar broertje tillen. Toen gingen ze in de trein.

(Muziek van piano en cello samen, piano speelt snelle korte noten waardoor het lijkt alsof je even de trein hoort.) Bij stem van Rie hoor je de muziek op de achtergrond verdergaan...

Rie:

De treinreis was lang en de wagons waren overvol en stikheet. Ik ben blij dat we met zijn drieën in een wagon zaten en dat we nog een beetje naar buiten konden kijken. Ans zat de hele reis naar buiten te kijken. Ik probeer de hoop te geven door te zeggen dat er een kans is dat we snel naar huis kunnen. Hoewel ik daar met elke dag in dit kamp steeds meer over twijfel.

Ans:

Dat vond de prinses verschrikkelijk! Want de trein was vol mensen en het was er gloeiend heet. Gelukkig kon ze door een klein gat naar buiten kijken en zag ze de sawa's en daarna allemaal klapperbomen. Uiteindelijk stopte de trein en moesten ze gelijk naar hun nieuwe huis.

(Snelle muziek weg, cello blijft doorklinken op de achtergrond)

Rie:

We zitten met 3 andere gezinnen op een kamer. Het is hier erg vochtig en we moeten op matjes slapen. De koffers gebruiken we nu als meubelstukken. Ik kon helaas niet te veel meenemen, omdat ik Harrie nog in de slendang moest dragen. Gelukkig mogen we vaak het kamp uit om dingen te kopen op de pasar. Ook komen er geregeld inlanders om dingen aan ons te verkopen. Het is fijn om even andere gezichten te zien en ik ben blij dat we er even uit kunnen. Je verveelt je hier namelijk dood. Het eten is schaarser, maar we leiden geen honger. Ik kan gelukkig aan kindermeel komen, Harrie eet nu 's ochtens al een beetje. Ik hoop dat hij snel groter wordt want dan kan hij van de borst af.

Ik hoop dat alles goed met je gaat, ik weet niet of je terug kan schrijven, want de bewaking is streng, maar die niet waagt, die niet wint. Heel veel zoenen, Rie, Ans, Dickie en Harrie.

Zola:

De eerste twee jaren in het kamp vielen nog redelijk mee.

- Er was genoeg te eten en te drinken.
- Er was de mogelijkheid om overdag het kamp te verlaten.
- Het sterftcijfer viel mee en ziektes waren er ook niet heel veel.

Het enige wat er was was de moesson.

Wanneer het had geregend stroomde een deel van het kamp over of was de grond vol met plassen water. Naarmate de tijd vorderde werden er meer vrouwen en kinderen in Poeloe Brayan geplaatst. Het eten werd schaarser en de Japanners werden strenger.

Rie:
Lieve Eildert,

Ik heb al heel lang niets meer van je gehoord. Ik ben inmiddels al lang gestopt met het tellen van de dagen. Ik ben heel blij dat ik mijn drie kinderen dicht bij mij heb. Ik hoor vrouwen over smokkelen buiten het kamp. Het eten is soms zo weinig en als ik moeders zie met 8 kinderen, dan snap ik dat je gaat smokkelen. Ik twijfel om het te doen. Het wordt namelijk erg bestraft door de Japanners. En dat wil ik mijn kinderen niet aan doen. Straks gaat de moesson weer beginnen en staat het halve kamp onder water. Er is al een kamp helemaal overstroomd. Die zijn nu naar een andere plek verplaatst. Dit duurt nu al zo lang. Ik twijfel of we ooit wel worden bevrijd.
En ik ben zo bang dat ik weer een kind moet verliezen.

Zola:
In april 1945, toen de oorlog in Nederland bijna voorbij was, werden Rie, Ans, Dickie en Harrie overgeplaatst naar een ander kamp: Aek Pamienke. Een kamp wat uiteindelijk bleek 10x erger was dan het kamp waar ze eerst zaten. Meer doden, meer ziektes en meer onzekerheid.

Rie:
Aek Pamienke zit midden in een oerwoud tussen de rubberbomen. Een stuk verder van Medan af, denk ik. Vlakbij zijn 4 putten waar we een beetje water uit kunnen halen. Toilet en douches zijn hier niet. We doen onze behoefte in een gat in de grond. En we hopen dan de maden die erin zitten te ontwijken.

Ans let op de kinderen, voor hoever ze dat kan. Gelukkig is Dickie al zindelijk, dus hoeft ze alleen Harrie nog te verschonen met water. Ik wou dat ik het voor haar kon doen. Maar de Jappen zijn meedogenloos. Ik moet nu elke dag tjangkollen. Maar al het eten wat ik verbouw gaat rechtstreeks naar de jappen. Wij hebben niets. Ik laat mijn kinderen niet verhongeren. Ik wil goed voor ze zorgen. Dus,
Ik ben begonnen met smokkelen.
Ik hoop
Dat ik goed genoeg voor ze zorg.

Ik had door dat tjangkollen een voetzweer, net zoals veel andere vrouwen in het kamp. Als ik een kwartier pauze had voor het tjangkollen liep ik naar een riviertje om mijn voeten dan te wassen. En daar waren mij toch een paar goede visjes. Die vraten zo alles weg en na een paar dagen had ik nergens meer last van. De verpleegster zei nog Mevrouw Deen we moeten uw voetzweer nog verhelpen.
En toen zei ik dat die al over was. Sindsdien moet iedereen met voetzweren in dat riviertje baden.

Elke ochtend is het apèl en moeten we allemaal klaar staan om geteld te worden. Ichi, Ni, San, Shi. Vaak gaat het goed. Maar soms missen er mensen, dan worden we gestraft. Als ze ontdekken dat er iemand heeft gesmokkeld, worden we ook allemaal geroepen voor het apèl. Dan is het foute boel.

Een paar dagen geleden hebben ze een vrouw gepakt.
Die moeder van 8 kinderen.
Ze hebben haar helemaal
Verrot geslagen
Voor de ogen van alle kampbewoners.
Niet veel later werd ze afgevoerd en hebben we haar nooit meer gezien.
Die kinderen worden nu opgevangen door de nonnen in het kamp.

(Opgewekt)

We houden vol en we overleven, wij allemaal, Harrie, Dickie, Ans en ik. En ik houd van jou.
We zullen elkaar snel weer zien.

Zola:

Rie smokkelde, om de honger te overleven. Met de nodige risico's.

(Adem van Rie door inspanning)

S' Avonds sluipt Rie weg van haar kinderen het kamp uit. Ze kruipt onder het prikkeldraad door en komt vervolgens terecht in de jungle.

Lopend met blote voeten door de modder en bladeren, op zoek naar iets eetbaars.

Een rustige adem van Rie door de inspanning van het lopen, een insect die om je oor heen suist

Op een avond tijdens het smokkelen gaat het mis.

(Je hoort vlak bij je rechteroor dat er een pistool wordt geladen.)

Zola:

Rie hoort achter haar een geladen pistool. Ze kijkt om en ziet daar, tussen de bomen, Een Japanner staan.

Adem Rie, alsof ze heeft gerent en nu even bijkomt.

Rie:

Rustig

Is hij ver weg?

Ik zal rustig omdraaien.

Kijken hoe ver hij is.

Of hoe dichtbij.

Ik kijk recht in de ogen van een jap.

Ik ruik zijn warme zweet,

Ik ruik mijn warme zweet.

Ik voel zijn adem in mijn nek

*Ik laat mijn spullen los
Mijn handen zijn leeg
En ik til ze boven mijn hoofd.
Ik kijk als een hond die weet dat hij straf krijgt.
Ik zeg:
“Sorry,
Ik was de weg kwijt
Ik kan snel teruggaan
Dan doen we alsof er niks aan de hand is.”*

Nee, ik denk, dat ik zal smeken.

*“Sorry, sorry, sorry.
Sorry, Ik heb een fout gemaakt.”*

“Mijn kinderen leiden zo’n honger. Ze gaan dood, ze gaan dood.”

Ik zal huilen, ter verdediging.

*“Maar jullie gaan mij pakken toch?
Verkrachten, doodschieten?
Of voor de groep sturen.
Zodat ook ik word geslagen.”*

*Ik zie het beeld weer voor me van die moeder met 8 kinderen
Hoe ze voor de ogen van het hele kamp
Verrot wordt geslagen en wordt weggesleept.*

Ik zal hem vertellen

“Ik hoop

*Ik hoop dat je een mens bent
Die een ander mens een leven biedt
En geen monster
Zoals ik die elke dag zie
Geen monster die moeders uren in de brandende zon laten staan
Geen monster die
Die moeders mishandelt tot ze dood neervallen voor hun kinderen.*

Geen monster dat mij nu doodschiet
Ik hoop
Dat je een mens bent
Maak van mijn kinderen geen wezen”

*Ik wil terug
Ik wil terug naar mijn kinderen.*

Ik zal teruggaan.

(Verbaasd)
Ik zie hem plotseling voor me.
Mijn Eildert.

En hij zegt:
Rennen Rie
Rennen.

En ik ren.
(Geluid van adem Rie)
Zo hard als ik kan.

(Muziek van cello en piano)
Zola:
Ans had mij dit verteld. Zij kan het zich nu nog herinneren, 78 jaar later.
Rie kwam, hijgend en kapot geschrokken, weer aan in het kamp. Bij haar drie kinderen.
Ze vertelde over de japper en over haar visioen van Eildert.
Niet veel later, op 15 augustus 1945, werd Nederlands-Indië bevrijd.

(Wilhelmus gezongen door een paar vrouwen uit het kamp) Rie zingt op een gegeven moment mee)

Wilhelmus van Nassouwe
ben ik, van Duitsen bloed,
den vaderland getrouwe
blijf ik tot in den dood.
Een Prinse van Oranje
ben ik, vrij, onverveerd,
den Koning van Hispanje
heb ik altijd geëerd.

Rie:
We hadden van een van de kampleidster gehoord dat we waren bevrijd.
Een paar vrouwen in met modder besmeurde witte jurken, hadden een bijeenkomst voor het hele kamp georganiseerd. De Nederlandse vlag, waar die ook vandaan kwam, werd gehesen en een paar vrouwen begonnen het Wilhelmus te zingen, eerst zag je nog twijfelende gezichten maar niet veel later zong het hele kamp uit volle borst mee. En ik ook.
Toen

Wist ik het zeker. Wij zijn vrij. We mogen naar huis!

Ik kreeg een brief van het rode kruis.

De brief ging over jou Eildert.

Ze hadden je antibiotica gegeven voor alle ziektes die je had opgelopen tijdens het bouwen van de Birmaspoorweg.

Ze waren

Net op tijd.

Je komt zo snel mogelijk naar Medan. Dan kunnen we elkaar daar weer zien.

We slapen nu in een huis, met vier andere gezinnen. Iedereen heeft hier een eigen kamer gekregen.

Tijdens de bedeling kregen de kinderen kleding en weet je wie ik daar tegenkwam?

Dokter Messing! De dokter die hielp met de bevalling van Harrie en mij heeft geopereerd. Hij zei: 'Deentje, Deentje, dat jij dit overleefd hebt. Dat is nog een godswonder.'

Ja ik ben er nog, zei ik.

Dat is toch wel bijzonder, dat we er allemaal nog zijn.

Zola:

Het plan was om in Nederlands-Indië te blijven. Rie en Eildert hadden daar namelijk een heel leven opgebouwd.

Maar direct na de tweede wereldoorlog begon de revolutie voor een vrij Indonesië.

Het lukte Eildert niet om naar Medan te komen. Dus besloten Rie en Eildert elkaar weer te zien in Nederland.

Rie:

We worden nu bewaakt door de Gurkhas en de Jappen. Ik kan niet bevatten hoe erg ik het vind dat de Indonesische bevolking ons aanvalt.

Het wordt mij steeds meer duidelijk dat het hier voor ons niet meer veilig is.

Binnenkort gaan we met de boot naar Nederland.

Zola:

Nederland: een land dat mijn opa en zijn broer en zus alleen maar kende van verhalen.

Een land waar

Het veel kouder is,

Waar ze 4 seizoenen hebben.

Waar bladeren van bomen vallen

En je kan lopen op bevroren water.

Elke dag eet je daar aardappelen, groente en vlees.

Een jaar later, pas in 1947, 5 jaar na de geboorte van Harrie.

Kwam Eildert aan in Nederland.

Toen waren ze eindelijk met zijn vijven herenigt.

Op 27 december 1949 werd Indonesië officieel onafhankelijk.

Sindsdien is Rie nooit meer teruggegaan naar Indonesië.

Het was niet meer zoals vroeger.

Ans kwam wel vaak terug.

Ans nu (oudere stem):

'Het is mijn land, ik ben daar geboren. Elke keer als ik uit dat vliegtuig stap ben ik weer thuis, ja. Het is echt, ik heb een hekel aan ijs. Geef mij de warmte maar.'

Na het vinden van de brieven heb ik gesprekken gehouden met Ans. Over haar tijd in Nederlands-Indië, over de kampen, over teruggaan naar Nederland. Ik snap nu waarom ik mij zo verbonden voel met Indonesië, waarom ik mij daar zo thuis voel.

Als een warme deken, die over je heen valt.

Ans nu (oudere stem):

'Vochtige warmte, komt als een sluier naar je toe. Maar ik vind dat niet erg. Ik ben daar opgegroeid. Dus dat komt terug. Dat vergeet je niet.'

Indonesië is eindelijk vrij. Na te zijn onderdrukt door de Japanners, de Duitsers en door de Nederlanders.

Misschien zijn er ook wel Duitse, Japanse of Indonesische soldaten met een achterkleindochter die aan het schoonmaken is.

Dan een brief vindt,

Die op het eerste gezicht misschien meer lijkt op een uitgebreid Whatsapp-bericht.

Muziek van cello en piano (met fade out naar stilte)

Dankjewel voor het luisteren naar de podcast 'Naar de Oost'.
Deze podcast werd mede mogelijk gemaakt door

Simon Heijmans
Yara Alink
Merel Rollingswier
Mirthe van Wermeskerken
Dennis Spee
Ans Deen

En Theater na de Dam

Mocht je deze podcast leuk vinden laat dan vooral een leuke reactie achter.

Alvast bedankt!